

<http://uard.bg>

New Knowledge Journal of Science

Списание за наука „Ново знание“

Academic Publishing House "Talent"
University of Agribusiness and Rural Development - Bulgaria

Академично издателство „Талант“
Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

INDICATORS IN THE PLAN FOR DEVELOPMENT OF PLEVEN MUNICIPALITY 2014-2020

Plamen Lakov

University of Agribusiness and Rural Development - Bulgaria

Key words:

plan
sustainable development
indicators
assessment
progress

Abstract

Indicators appear as a evaluation tool, visualization and a basis for the analyses of the achievement of sustainable development. By them quantitative and qualitative assessment of the situation in a region (in the studied case - in Pleven municipality). They characterize the dynamics of economics, social sphere and environment. The main purpose is to focus the public attention on the various options of sustainable development and to provide a summary of the progress (lagging) to the achievement a better quality of life.

In this study, the author aims to analyze the indicators in the Plan for development of Pleven Municipality 2014-2020. Some general characteristics related to the topic are discussed - such as: sustainable development, principles and requirements to the indicators and others.

КЪМ ИНДИКАТОРИТЕ НА ПЛАНА ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ПЛЕВЕН ЗА ПЕРИОДА 2014-2020

Пламен Лаков

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите

Ключови думи:

план
устойчиво развитие
индикатори
оценка
напредък

Резюме

Индикаторите се явяват инструмент за измерване, визуализация и основа за анализ на постигането на устойчивост в развитието. Чрез тях се дава количествена и качествена оценка на ситуацията в региона (в разглеждания случай - в Община Плевен). Те характеризират динамиката на икономиката, социалната сфера и околната среда. Главното предназначение е да съсредоточат общественото внимание към различните варианти на устойчиво развитие и да представят обобщена характеристика на напредъка (изоставането) към постигане на по-добро качество на живот.

В настоящото изследване авторът си поставя за цел да направи анализ на заложените индикатори в План за развитие на община Плевен за периода 2014-2020 г. Разгледани са някои принципни постановки, свързани с темата, като: устойчиво развитие, принципи и изисквания към индикаторите и др.

Под **устойчиво развитие разбираме онова социално-икономическо състояние на обществото, при което се създават политически и икономически условия за подобряване или запазване на качеството на живот на настоящите и запазване на възможностите за бъдещите поколения, без да се нарушава балансът в системата „общество-природа“¹.**

Приемаме, че има съществена разлика между **растеж и развитие**. Устойчивото развитие предполага растеж на икономиката, но не всеки растеж е устойчив, защото не се отчита влиянието, оказано върху природата, социалните измерения, разпределението на получените блага и т.н., например той може да е постигнат като са влошени показателите на околната среда.

Устойчиво е развитието, ако е социално справедливо и екологосъобразно². Когато в резултат на икономическия растеж не се задълбочава социалната поляризация в обществото и той е получен без да се е влошило състоянието на екосистемите, тогава може да стане основа за постигане на устойчиво развитие. При оценката се отчита повишаване на качеството на живот, което според автора е **сърцевината на развитието**. Както е известно обаче, пазарната икономика сама по-себе си не би могла да реализира тези принципи, ако не се приложат регулаторни механизми. Либералната икономика води до противоположни резултати – не отчита необходимостта от опазване на околната среда, богатите стават по-богати, а бедните – по-бедни, стремежът е към постигане на максимални печалби.

Това противоречие е преодолимо, а при определени условия принципите на устойчивото развитие могат да се допълват с тези на пазарната икономика. „Невидимата ръка“ на пазара може и трябва да се балансира с „видимата ръка“ на регулацията.

Концепцията за устойчиво развитие обаче остава една абстракция, ако не са определени изискванията (показателите, индикаторите) за постигане на нейните цели, т.е. то е движение към постигане на определените показатели (индикатори). **Трябва да отбележим, че разработването на показатели за устойчиво развитие е един нерешен проблем.** Независимо от липсата на единно мнение, за отчитането на напредъка е необходимо от една страна да се изпълни със съдържание самото понятие „устойчиво развитие“, от друга - да се измерва постигнатото равнище, и не на последно място - да се определи и реализира политика за устойчиво развитие.

¹ Вж. Лаков, П., Регионална икономика, СЕД „Чиста природа“, Плевен, 2015; Лаков, П., Към показателите за устойчиво развитие на регионите // сб. материали, меж. конф., „Екологичен стан и здравя жителів міських екосистем“ – Горбуновські читання, м. Чернівці, Украйна, „Місто“, 2016

² Вж. Гечев, Р., Устойчиво развитие: системообразуващи фактори и регулативни механизми, докторски труд за присъждане на научна степен „доктор на икономическите науки, УНСС, София, 2005

Показателите за устойчиво развитие трябва да отговарят на определени принципи и изисквания. Някои от тях са³:

- 1) **направляване на визията и целите** - оценката на прогреса за постигане идеите на устойчивото развитие е нужно да бъде съпроводена от ясна визия за самото устойчиво развитие и неговите цели.
- 2) **цялостен поглед** – системата разглежда като цяло както положителните, така и негативните въздействия от антропогенната дейност. Отчитат се приходите и разходите за обществената и екологичната система.
- 3) **свързани с оценката на прогреса** – отчита се равенството и несъответствията вътре в настоящата генерация, както и между настоящата генерация и бъдещата. Разглеждат се въпросите за използване на ресурсите, прекомерното потребление, бедността, човешките права и достъпа до услуги.
- 4) **адекватен мащаб** - нужно е да се приеме подходящ времеви хоризонт, който да отговаря както на краткосрочни нужди за вземане на решение, така и на нуждите на бъдещите генерации.
- 5) **практическа насоченост** - трябва да има ясна система от категории, които да свързват визията и целите с показателите и критериите за оценка.
- 6) **откритост** - методите и данните за оценка трябва да са достъпни за всички.
- 7) **ефективна комуникация** - оценката трябва да е насочена към задоволяване на нуждите на потребителите и т.н.

Като цяло показателите за устойчиво развитие трябва да създават условия за:

- 1) вземането на управленски решения;
- 2) използването на утвърдени научни методи, на еднозначни, проверими и научно достоверни данни;
- 3) съпоставимост на резултатите;
- 4) достъпност и разбираемост, разпространение сред широка група ползвател;
- 5) разработване на модели.

В стратегическия документ План за развитие на община Плевен за периода 2014-2020 г. (ОПР) е посочено, че общината ще се развива като „устойчива самоуправляваща се общност“⁴, което поставя програмата в синхрон със съвременните изисквания към развитието. Основата на това развитие се търси в модерна икономика, базирана на науката, местните възможности от човешки и материални ресурси, с които разполага общината. Не на последно място е посочена ролята на общината в развитието на Северозападния район като водещ център за района, генериращ продукция с все по-висока добавена стойност, с развит туризъм и постигането на качествена жизнена среда. Предвидени са поредица от индикатори, чрез които да се постигнат следните основните стратегически цели:

³ Пак там.

⁴ План за развитие на община Плевен за периода 2014-2020 г. - официален сайт на община Плевен.

1. Ускоряване на социално-икономическото развитие на общината с изведени следните приоритети:

- ✓ Модерна градска икономика, базирана на знанието.
- ✓ Стимулиране на предприемачеството.
- ✓ Привличане на инвестиции.
- ✓ Развитие на печеливш агробизнес.
- ✓ Развитие на печеливш и разнообразен туризъм.

2. Оптимизиране на пространствената организация и инфраструктурното осигуряване на общинската територия с изведени следните приоритети:

- ✓ Усъвършенстване на териториалното устройство и пространственото развитие.
- ✓ Инфраструктурно осигуряване на територията.
- ✓ Опазване на околната среда, ресурсна и енергийна ефективност.

3. Смекчаване на социалните различия в рамките на общината и подобряване качеството на човешките ресурси с изведени следните приоритети:

- ✓ Развитие на образованието, културата и академичния сектор.
- ✓ Професионална квалификация и учене през целият живот.
- ✓ Развитие на здравеопазването и подобряване на достъпа до здравни услуги.
- ✓ Социално обслужване на населението и намаляване на социалните различия в рамките на общината.

4. Повишаване на административния капацитет и подобряване качеството на предоставяните услуги за гражданите и бизнеса с изведени следните приоритети:

- ✓ Развитие на административния капацитет на общинската администрация.
- ✓ Подобряване на услугите за гражданите и бизнеса.

Индикатори отчитат изпълнението на специфичните и стратегическите цели, оценяват напредъка (изоставането) на устойчивото интегрирано местно развитие. Като цяло са детайлно разработени в Матрица на индикаторите. В нея те са конкретизирани по цели и приоритети, посочена е тяхната базова стойност и целева такава, източници на информация и мерната единица. Индикаторите имат претенцията да покриват всички аспекти на обществения живот: демографски, екологични, инфраструктурни, социални, икономически.

Считаме обаче, че съобразно поставените цели посочените индикатори могат да се допълнят, с което ще се разшири възможността в пълна степен да се отчита напредъкът в четирите основни измерения на устойчивото развитие: **социално, икономическо, екологично и институционално**. В таблица №1 е направено групиране на индикаторите от ОПР по направления (предложени от автора), направени са и предложения, които ще допълнят матричната индикативна рамка. В таблица №2 за

сравнение са посочени **ключови показатели за устойчиво развитие на Република България**, които в пълния вариант съдържат 10 теми и 64 показателя⁵. От така представените индикатори за отчитане на устойчивото развитие на Община Плевен може да направим някои изводи. Общият брой на индикаторите е 61. Една част от индикаторите са посочени в ОПР, но не са включени в матрицата и обратното. Това обстоятелство в известна степен поставя въпроси относно синхронизирането на двата документа. Както се вижда в предложенията, някои от областите са пропуснати, като например сигурност, а някои се нуждаят от известни допълнения, като например култура и образование. Индикаторите като цяло отговарят и „покриват“ горепосочените цели на развитието. Те са отворена система и в предвиденото „ежегодно“ отчитане на тяхното изпълнение биха могли да се допълнят и обогатят с оглед постигане на устойчиво развитие на местната общност.

При оценката на напредъка са предвидени количествени показатели като брой, процент или парична стойност в лева. Наблюдение и отчитане е предвидено да се прави на годишна база. В тази връзка смятаме за целесъобразно да се приложи единна система за оценяване, която (като уточняваща основната схема) по-детайлно да изясни напредъка (изоставането) в постигане на целите на развитието. Методиката може да се представи по следния начин:

Индикаторите по групи се оценяват по петстепенна бална скала, отчитаща напредък за постигане на устойчиво развитие. Определят се относителните тегла за всяко направление в диапазон до 1 и относително тегло на всеки подпоказател - Таблицы 3 и 4⁶.

Представената методика допълва и подпомага анализа на действителното състояние при изпълнението на плана, като дава възможност за приемане на точни управленски решения.

В таблица 4 е направена примерна оценка на направление **здравеопазване**. Крайният резултат по скалата е 2.33 – слаб напредък. При анализа става ясно, че слабият напредък в здравеопазването се дължи на малкия брой рехабилитирани спортни съоръжения и проведени семинари.

В тази насока трябва да се вземат управленски решения, които да подобрят тези показатели от една страна, а от друга – решения, които да не допуснат влошаване на индикатора **„Брой организирани профилактични годишни прегледи“** в бъдеще, а напротив да го максимализират.

⁵ Вж. <http://www.nsi.bg/>.

⁶ По Лаков, П., Към показателите за устойчиво развитие на регионите //сб. материали, меж. конф., „Екологичний стан і здоров'я жителів міських екосистем“ – Горбуновські читання, м. Чернівці, Україна, „Місто“, 2016, стр. 98-109.

Таблица 1. Индикатори към общинския план за развитие на община Плевен

Направления	Индикатори	Предложения
Икономика	<p>Равнище на заетост</p> <p>Равнище на безработица</p> <p>Дял на безработните до 29 годишна възраст от общият дял на безработното население</p> <p>Средна годишна заплата на наетите лица по трудови или служебни правоотношения</p> <p>Нетни приходи от продажби по икономически дейности (хил. лв)</p> <p>Дял на високотехнологични производства към общия брой на промишлени предприятия</p> <p>Разходи за придобиване на ДМА по икономически дейности</p> <p>Динамика на чуждестранни преки инвестиции (хил. евро)</p> <p>Брой новооткрити предприятия</p> <p>Брой заети по икономически дейности</p> <p>Разходи за НИРД по сектори</p> <p>Брой средства за подслон в община Плевен</p> <p>Брой реализирани нощувки, вкл. от чуждестранни туристи</p> <p>Инвестиции в МТБ за целите на туризма</p> <p>Брой души, заети в туризма</p> <p>% произведена продукция от туризма</p> <p>Брой сертифицирани селскостопански производители</p> <p>Брой млади фермери, стартирали собствен бизнес</p> <p>Брой обновени тържища</p> <p>Брой отглеждани животни</p> <p>Обща дължина на реконструирани или подобрени пътища</p> <p>Допълнителен брой лица/дял от населението с подобро водоснабдяване</p> <p>Брой предприятия, получили безвъзмездна финансова помощ</p> <p>Брой работни места, създадени в подпомагани предприятия</p>	<p>Брой социално слаби граждани</p> <p>Разпределение на личните доходи</p> <p>Съотношение между сградния фонд, използван за жилищни нужди, търговска и производствена дейност</p> <p>Брой почиващи извън страната</p> <p>Брой на устойчиво развиващи се фирми</p>
Околна среда	<p>Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти)</p> <p>Съотношение между горските, земеделските и урбанизираните територии</p> <p>Емисии на парникови газове (приравнени към CO2 еквивалент) на жител от населението</p> <p>Разходи за ДМА с екологично предназначение</p> <p>Разходи за ДМА с екологично предназначение на човек от населението</p> <p>Дял от територията с висок риск от ерозия</p> <p>Разходи за енергийна ефективност и ВЕИ – от 2009 г. нов -</p> <p>Степен на постигане на националните цели за използване на ВЕИ и енергийна ефективност</p> <p>Брой изградени/рехабилитирани пречиствателни съоръжения</p>	<p>Качество на отпадните води от домакинството и бита</p> <p>Общо количество отпадък и съотношение между рециклиран и депониран отпадък</p> <p>Съотношение между транспортни и пешеходни зони</p> <p>Брой на автомобилите</p> <p>Биологично разнообразие</p> <p>Процент на зелената система</p>
Население и ресурси	<p>Естествен прираст на населението</p> <p>Възрастова структура на населението</p> <p>Механичен прираст</p> <p>Относителен дял на лицата с висше и средно образование</p> <p>% от населението, имащо достъп до подобрената водопроводна мрежа</p> <p>% населението, имащо достъп до канализация</p> <p>% намаляване потреблението на електроенергия</p> <p>Брой сгради, върху които са приложени мерки за енергийна ефективност</p>	<p>Брой на упражнените право на глас</p>

Здравеопазване	Брой организирани профилактични годишни прегледи Брой организирани семинари за здравно образование Брой рехабилитирани спортни съоръжения	Брой мъртво родени деца Брой на ползвани болнични дни Употреба на цигари, алкохол, сънотворни и наркотични средства
Култура и образование	% от населението с висше и средно образование % население, никога непосещавали училище Брой проведени обучения Брой обучени Брой рехабилитирани образователни заведения Брой организирани мероприятия съвместно между училищата и бизнеса Брой организирани мероприятия и публични събития	Съотношение между общия брой ученици и завършили основно и средно образование Брой посетили съществуващите културни центрове Количество заделени финансови средства за култура - процентно съотношение от местния бюджет и външни донори Брой на хората, ангажирани с любителско творчество
Градска среда, обществени услуги и сигурност	Брой разработени документи, свързани с устройство на територията Налична разработена ГИС и ГИС приложение Брой актуализирани и цифровизирани кадастрални и устройствени планове % рехабилитирана уличната мрежа Брой рехабилитирани сгради Брой новопостроени центрове за социални услуги Брой рехабилитирани центрове за социални услуги Брой души, обслужвани от личен асистент Брой подменена техника в общинската администрация Брой реализирани проекти за периода 2014-2020	Съотношение между брой извършени и разкрити престъпления по видове Брой на хората, ангажирани със законността и обществения ред Възрастово разпределение на престъпността Брой на хората, починали от насилствена смърт

Таблица 2. Ключови показатели за устойчиво развитие на Република България

Тема	Показатели
Социално-икономическо развитие	Темп на растеж на БВП на човек от населението
Устойчиво потребление и производство	Образувани битови отпадъци на човек от населението Енергийна интензивност
Социално включване	Дял на лицата, изложени на риск от бедност (преди всички и вкл. социалните трансфери) Коефициент на продължителна безработица Ранно напуснали образование и обучение
Демографски промени	Тотален коефициент на плодовитост Коефициент на демографско заместване
Обществено здраве	Очаквана продължителност на живото при раждане по пол
Промени в климата и чиста енергия	Общи емисии на парникови газове Общо крайно енергийно потребление и ВЕИ
Устойчив транспорт	Модернизация на транспортната инфраструктура по видове
Природни ресурси	Население, свързано със селищни пречиствателни станции за отпадни води с най-малко вторично третиране
Глобално партньорство	
Добро управление	
Източник: НСИ на България, http://www.nsi.bg/)	

Таблица 3. Скала за оценяване напредъка за постигане на целите на устойчивото развитие

1-2	2-3	3-4	4-5	5
Липса на напредък	Слаб напредък	Напредък	Добър напредък	Постигнати цели

*Забележка: скалата е предложена от автора

Таблица 4. Примерна схема за оценка на комплексни показатели за определяне на напредъка за постигане на целите на устойчивото развитие (посочена е примерна оценка само на един от индикаторите, приети в ОПР на Община Плевен за периода 2014-2020 г.)

№	Показатели	T	S	T*S
1.	Икономика	0,25		
2.	Околна среда	0,25		
3.	Население и ресурси	0,2	-	
4.	Здравеопазване	0,10	-	
4.1	Брой организирани профилактични годишни прегледи	0,05	4	0,2
4.2	Брой организирани семинари за здравно образование	0,02	1	0,02
4.3	Брой рехабилитирани спортни съоръжения	0,03	2	0,06
5.	Култура и образование	0,10		
6.	Градска среда	0,10		

T – Коефициент на тежест; S – Бална оценка по пет бална скала; T*S – постигната тежест за периода от максималната за направлението с подпоказателите.

В заключение ще посочим, че разработването на индикатори (показатели) за устойчиво развитие на регионите е сред най-трудните научни задачи. Същевременно наличието им е задължително условие за оценка на напредъка към постигане на устойчиво развитие. Няма съвършена, универсална схема. Направените предложения и препоръки в тази насока към ОПР на Община Плевен (и Приложение 2 към ОПР) нямат претенции за изчерпателност или „истина от последна инстанция“, а представляват един допълващ вариант към една отворена и развиваща се система.

Литература

1. Бейкър, Р., Бъдещето не е това което беше, изд. Парадигма, С., 2007.
2. Вълкова, В. и кол, Устойчиво развитие, ЦОО, С., 2001, 160 с.: с табл., граф. и карти.
3. Гечев, Р., Устойчиво развитие: системо-образуващи фактори и регулативни механизми, докторски труд за присъждане на научна степен „доктор“ на икономическите науки, УНСС, София, 2005.
4. Гечев, Р., Природни ресурси и икономически растеж, Икономика 21 бр.1/2011г.
5. Лаков, П., Регионална икономика, СЕД „Чиста природа“, Плевен, 2015.
6. Лаков, П., Към показателите за устойчиво развитие на регионите //Сб. материали, меж. конф., „Екологічний стан і здоров'я жителів міських екосистем“ – Горбуновські читання, м. Чернівці, Украйна, „Місто“, 2016.
7. Регионални профили: показатели за развитие, Институт за пазарна икономика, С., 2012, 175с.: с табл. и карти.
8. Обществено център за околна среда и обществено развитие, Пример за създаване на индикатори за устойчиво развитие.
9. План за развитие на община Плевен за периода 2014-2020 г.- официален сайт на община Плевен.
10. Приложение 2 – матрица с индикатори към общински план за развитие на община Плевен 2014-2020 – официален сайт на община Плевен.
11. <http://www.nsi.bg/>.